

ПРОЕКТ ЗА ОДРЖЛИВА ЕНЕРГИЈА НА МАКЕДОНИЈА

КРАТЕНКИ И АКРОНИМИ

CAS	Стратегија за поддршка на земјата
AE	Агенција за енергетика
ЕБОР	Европска банка за обнова и развој
КО	Комитет за оценување на барања за поддршка на проекти
ECSEE	Енергетска заедница на Југоисточна Европа
ЕЕ	Енергетска ефикасност
EMF	Програма за управување со животната средина
ЕСКО	Компанија за енергетски услуги
ЕСМ	Електростопанство на Македонија
ЕУ	Европска унија
ФИ	Финансиска институција
ИФМ	Извештај за финансиски мониторинг
ФП	Финансиска поддршка
БДП	Бруто домашен производ
GFA	Договор за гаранции
ГЕФ	Глобален еколошки фонд
СГ	Стакленички гас
ВнРМ	Влада на Република Македонија
ТНГ(LPG)	Течен нафтен гас
НЕЕСР	Унгарска програма за кофинансирање во енергетска ефикасност
KfW	Германска банка за развој
M&E	Мониторинг и евалуација
МБПР	Македонска банка за поддршка на развојот
МЕПСО	Македонски систем оператор за пренос на електрична енергија
MFC	Пазарна компонента
МЗШВ	Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
МЗЕ	Министерство за економија
МЗЖСПП	Министерство за животна средина
МзФ	Министерство за финансии
МКД	Македонски денар
НБРМ	Народна банка на Република Македонија
MSEP	Проект за одржлива енергија на Македонија
MT ЕСКО	МЕПСО-Топлификација ЕСКО
НВО	Невладина организација
ОМ	Прирачник за спроведување на активностите
PB	Комерцијална банка- учесничка(Participating Bank)
PDAF	Советодавно тело за проектен развој
ПИП	План за имплементација на проектот
ПКМ	Паритет на куповна моќ
ОИЕ	Обновливи извори на енергија
РМ	Република Македонија
УК	Управен комитет(Надзорен одбор)
SEFF	Финансиски услуги за енергетски проекти (Sustainable Energy Financing Facility)
SEU	Проектна единица за спроведување на проектот за одржлива енергија
МСП	Мали и средни претпријатија
ТП/ТП	Техничка помош/техничка поддршка
УСТЕ	Унија за координација на преносот на електрична енергија
УНДП	Програма за развој на Обединетите нации

1 ЗА ПРОЕКТОТ

1.1 Опис на проектот

Грант на ГЕФ во висина од 5.5 милиони УСД беше одобрен на 26 февруари 2007 од страна на Меѓународната банка за обнова и развој (IBRD) во својство на агенција - спроведувач на ГЕФ. Грантот е наменет за финансирање (1) на активности за трансформација на пазарот преку користење на фондови за техничка помош (2) развој на услужно ориентирана Компанија за енергетски услуги за спроведување на финансирање во проекти за енергетска ефикасност од трети страни; и (3) инвестиции во ЕЕ и ОИЕ преку Финансиски услуги за енергетски проекти (SEFF).

Развојната цел на проектот е развивање на одржлив пазар за ЕЕ и ОИЕ преку поддршка во градењето на поволно опкружување, институционален капацитет, како и потребни финансиски механизми. Проектот подетално ќе се сосредоточи на следното:

- Промена на постоечките неповолни услови за инвестирање и поттикнување на инвестициите како и изградба на поволно опкружување во Република Македонија кои ќе го зајакнат развојот за искористување на одржливата енергија (во овој контекст дефинирана како ефикасно користење на енергијата и обновливите извори на енергија) преку обезбедување на финансиска, методолошка, информативна и институционална поддршка;
- Поддршка на големиот пораст на инвестиции во енергетска ефикасност (ЕЕ) во Република Македонија преку развивање на самоодржлив и пазарно заснован механизам за финансирање кој се темели на принципот на комерцијално кофинансирање. Целта на проектот се фокусира на развој и реализација на финансиско профитабилни проекти за ЕЕ, коишто може да обезбедат одржливо и растечко намалување на емисиите на СГ без стимулации на јавни субвенции; и
- Зголемување на достапноста за финансирање на инвестиции за обновлива енергија (ОИЕ), претпријатија и посредници преку воведување на Финансиски услуги за енергетски проекти (SEFF) со долгорочни проекции, кои ќе обезбедат иницирачки капитал за кофинансирање на задолжувања за проекти за ОИЕ.

Индикаторите за реализација на проектот коишто ќе се употребат со цел да се оправдаат рангирањата Развојните цели за време на надзорот/контролата, ќе го вклучуваат следното:

- Воведување на поволно регулаторно и стимулациско рамковно опкружување за ОИЕ засновано на производство на електрична и топлинска енергија.
- Повеќе и подобро реализирани проекти за ОИЕ коишто ќе достигнат завршен финансиски стадиум како резултат на SEFF, мерен според инсталираниот капацитет (MW) и количеството на произведена електрична енергија (MWh).
- Повеќе и подобро реализирани проекти за ЕЕ коишто ќе достигнат завршен финансиски стадиум како резултат на SEFF, мерен според количеството на заштедена енергија (kWh) на годишно ниво во однос на претходната референтна потрошувачка.

1.2 Проектни компоненти

Спроведувањето на проектот ќе ги содржи следните три компоненти:

1. Пазарна рамка (1.0 милиони УСД грант од ГЕФ).
2. Поддршка на услужно ориентирана ЕСКО (0.8 милиони УСД грант од ГЕФ)
3. Финансиски услуги за енергетски проекти (3.7 милиони УСД грант од ГЕФ).

1.2.1 Пазарна компонента

Оваа компонента ги опфаќа следните области:

- (i) Јакнење на стратешки/законодавни/институционални капацитети
- (ii) Јакнење на технички/советодавни капацитети
- (iii) Мониторинг, зголемување на информираноста за проектните активности кај заинтересираните страни и администрирање

Јакнење на стратешки/законодавни/институционални капацитети

Оваа поткомпонента се состои од техничка помош насочена кон поддршка на Владата во дизајнирањето и спроведувањето на политиките и подзаконските акти за вклучување на ОИЕ во електроенергетскиот сектор. Исто така, поткомпонентата ќе вклучува поддршка на Македонски систем оператор за пренос на електрична енергија (МЕПСО), Регулаторната комисија за енергетика и владините тела со цел да се забрза процесот на одобрувања и дозволи на спроведување на проекти. Понатаму, техничката поддршка предвидува правна и техничка помош и совети за институции и владини тела вклучени во процесот на создавање на регулаторната рамка за овој сектор. Јакнење на капацитетите во рамките на самите институции ќе биде, исто така, потребно за примена на новите регулативи.

Јакнење на технички/советодавни капацитети

Оваа поткомпонента ќе се фокусира на поддршка во проектен развој и проектни инвестиции. Поддршката за проектен развој ќе се насочи кон развој на одржлива база на податоци за идентификувани потенцијални проекти кои ќе обезбедат прилив на договори за SEEF. Ова ќе биде овозможено со создавање на **Советодавно тело за развој на проекти (PDAF)** кое ќе стави на располагање информации и know-how знаење за развој на проекти од страна на инвеститорите од приватниот сектор и добавувачите на опрема. Намерата е да се понудат напатствија за „најдобри примери за проекти“ на национално ниво со цел да се минимизираат можности за проекти каде развивачите „ќе трошат време да измислат нешто што е веќе измислено“. Оваа компонента ќе вклучува и развој на стратегија за работење со заинтересираните страни/чинителите која ќе овозможи ставовите на истите да бидат вклучени во раната фаза на развој на конкретни проекти.

Мониторинг, зголемување на информираноста за проектните активности кај заинтересираните страни и администрирање

Поткомпонентата мониторинг, евалуација и зголемување на информираноста за проектните активности кај заинтересираните страни е земена предвид, заедно со финансиската поддршка за спроведување (администрирање) на проектот.

1.2.2 Поддршка на услужно насочена -ЕСКО

Оваа компонента ќе поддржи развој и отпочнување со работа на услужно ориентирана Компанија за енергетски услуги (ЕСКО), под закрила на Македонскиот електроенергетски систем оператор (МЕПСО). ЕСКО ќе помогне во стимулирање на пазарот за енергетски услуги преку обезбедување на услуги од типот „клуч на рака“ и договорни проекти за енергетска ефикасност темелени врз индикатори за работењето, како и преку приказ на поволни финансиски индикатори на оние проекти кои користат финансирање од трета страна за објекти во јавна сопственост. Проектот ќе обезбеди почетен капитал за развој на бизниси и финансирање на првите проектни активности (на база на револвинг фонд). Ќе биде ангажиран консултант за развој на ЕСКО, за да понуди стратешки совети во неговата почетната фаза. Ова ќе ја опфати потребната институционална поддршка на МЕПСО во изготвувањето на деловните и финансиските планови, пазарниот развој во рана фаза, како и развој на договорни алатки и модели за договори.

Првичниот фокус ќе биде ставен на подобрување на енергетските индикатори на училишните згради, активност која треба да се спроведува во координација со планираната поддршка за едукативниот сектор на Светска банка, Владата на Холандија и УСАИД.

1.2.3 Финансиски услуги за енергетски проекти

Третата компонента ја претставуваат финансиските услуги кои вклучуваат гарантен фонд и кредитна линија, на база на кофинансирање со комерцијалните институции и Македонската банка за поддршка на развојот (МБПР). Оваа финансиска компонента ќе обезбеди проектни гаранции за заемите за проекти од ЕЕ и кредитна линија за заеми за проекти од ЕЕ и ОИЕ, кофинансирани со МБПР и комерцијалните банки. Компонентата за олеснување на инвестициите, која се нарекува Финансиски услуги за енергетски проекти (SEFF), ќе биде управувана од страна на МБПР. Фондовите кои се расположливи за секој финансиски производ и нивната распределба по разни сектори (ЕЕ и ОИЕ) е прикажана во табелата прикажана подолу (во милиони УСД):

Употреба и потекло на средствата	Енергетска ефикасност	Обновлива енергија	Вкупно
Кредитни гаранции (ГЕФ)	\$1.2	-	\$1.2
Кредитна линија (ГЕФ)	\$0.5	\$2.0	\$2.5

Други меѓународни и национални финансиски институции (ФИ) може да придонесат кон SEFF во подоцнежните фази на проектот.

Компонентата ќе се осврне одделно на финасирањето на проекти од ЕЕ и ОИЕ заради различната природа на финансиските структури на проектот. Меѓутоа, обете услуги ќе бидат управувани од МБПР.

Гарантниот фонд ќе се фокусира исклучиво на проекти за ЕЕ, имајќи ги предвид покусите периоди на повраток на средства и традиционалните потешкотии во враќање (колатерализација) на заемите за проекти од ЕЕ. Откога ЕСКО ќе почне со работа, веројатно ќе биде можно да се одвои дел од средствата за резерви кои подоцна

ќе бидат употребени за разрешување на проблемите со наплатата на позајмиците од страна на јавните субјекти. Воглавно, гаранциите ќе бидат делумни гаранции (со поделба на ризикот), кои ќе покриваат 50-70 проценти од главнината на заемите определена од комерцијалните банки за проекти за енергетска ефикасност.

Заемите од *кредитната линија* ќе се применат, воедно за проекти за енергетска ефикасност и за проекти за обновлива енергија. Заемите за енергетска ефикасност ќе се насочат кон индустриските и општинските пазари, и ќе бидат најверојатно структурирани како комплексни задолжување со цел да се привлечат дополнителни или комерцијални заеми. Најголемиот дел од проектите кои беа разгледани во текот на подготвителната фаза покажуваат релативно поволни периоди на повраток на средствата такашто немаат потреба од субвенционирани услови за заемот; иако, за поголемите позајмувачи можеби ќе треба да постојат одредни подобности во раните стадиуми на пазарот.

На сличен начин, проектите за ОИЕ може да изискуваат сложена структура на заеми, но со поинакви услови за враќање на заемите во споредба со оние заеми за проекти за енергетска ефикасност. Заради подолгите периоди на повраток на средствата, проектите за ОИЕ ќе имаат потреба и од подолги периоди на отплата на заемот и најверојатно ќе бидат повисоки заради големината на проектите. Заемите со одложени (грејс) периоди за отплата на главнината ќе помогнат во привлекување на поголеми (комерцијални) позајмувачи преку подобрување на готовиските текови на проектот.

1.3 Економски и финансиски анализи

1.3.1 Економска анализа

Методологијата за економска проценка се темели на методот на зголемени/повисоки трошоци. Директното влијание од проектот се очекува да претставува инсталирањето на постројки на обновливи извори на енергија со капацитет до 10 MW и тоа мали хидроелектрани, постројки на биомаса и геотермални постројки, со производство од 1,130 GWh енергија во текот на нивниот животен циклус, како и заштедена електрична енергија од 730 GWh преку инвестициите во енергетска ефикасност.

Првичната проценка за исплатливоста на финансирањето на ГЕФ (изземавајќи го потенцијалот за повторна приемена на проектите) изнесува околу 1.19 милиони американски долари за тон CO₂.

1.3.2 Финансиска анализа

Македонската банка за поддршка на развојот ќе управува со двете финансиски услуги на проектот: делумни кредитни гаранции за поделба на ризикот за заеми за проекти за енергетска ефикасност и обновливи извори на енергија; и кредитна линија за заеми за проекти за енергетска ефикасност и обновливи извори на енергија. Финансиските карактеристики на секоја услуга се одделно прикажани подолу во текстот.

1.3.2.1 Финансиски карактеристики на гарантниот фонд

Финансиската услуга за кредитни гаранции предвидува кредитни гаранции со делумен ризик за проекти за енергетска ефикасност квалификувани да позајмици кај комерцијалните банки. Гаранцијата ќе биде поддржана со резервен фонд од 1.2 милиони УС долари, кој ќе и биде исплатен на МБПР во еден или два наврати.

Резервниот фонд ќе поддржи кредитни гаранции во висина од 50 до 70 отсто од главнината на заемот. За целите на проценката се смета дека односот помеѓу обврските и резервите што ќе го применува МБПР ќе изнесува 1:1, иако се претпоставува дека овој однос ќе се зголеми на 2:1 во третата годината. Во период од четири години преку гарантниот фонд ќе бидат поддржани 50 заеми во вкупен износ од 5.0 милиони УС долари. Просечната сума на заемите се очекува да биде 100,000 УС долари. Стапката на ненаплативост за оваа програма е проценета на 10 отсто, и истата ќе биде ревидирана по 2-та Година на работење со цел да се проценат реалните ризици на истата и пазарот. Вкупните загуби во текот на периодот од 4 години се очекува да бидат 300,000 УСД. Доколку се претпостави стапка на наплата на загубите од 10%, тогаш нето загубите ќе достигнат некаде околу 270,000 УСД. Резервните фодовите ќе добиваат каматна стапка од 5%, генерирајќи каматен приход од приближно 200,000 УСД во текот на 4 години. Приходите од каматите ќе бидат реинвестирани во резервите. Нето билансот на резервниот фонд на крајот на проектниот период ќе биде 1.5 милиони УС долари. Билансот на резервниот фонд ќе биде доволен за да може да поддржи континуирани барања издавање на гаранции во пост-проектиот периодот (период во отсуство на ГЕФ финансирање).

1.3.2.2 Финансиски карактеристики на кредитната линија

SEFF ќе управува со кредитната линија од 2.5 УСД милиони, од кои 2.0 УСД милиони ќе бидат наменети за проекти за ОИЕ и 0.5 УСД милиони за проекти од ЕЕ со подолг период на повраток на средствата (подолг од 6 години). (Овие намени на средствата не се строго определени такашто SEFF/МБПР ќе имаат право да одлучуваат за примената на средствата од овие фондови во двата сектора.)

Кредитната линија ќе обезбеди заеми со подолги периоди на враќање на средствата по пазарни каматни стапки врз основа на кофинансирање од комерцијалните банки и сопствено учество на инвеститорите. Задолжувањата за големи заеми ќе бидат распределени помеѓу комерцијалните банки. МБПР ќе обезбеди кофинансирање од сопствени фондови користејќи ги истите услови и можности како и SEFF фондовите. Типичен проект за ОИЕ се предвидува да ја има следната структура на капитални средства:

Големи заеми за финансирање на проекти ¹	50%
Учество во заемот на SEFF	10%
Учество во заемот на МБПР	10%
Сопствен учество на инвеститорот	30%

Врз основа на оваа структура, се очекува кредитната линија да даде заеми за 5 проекти за ОИЕ во вкупен износ од 2.0 УСД милиони во текот на петте проектни години (просечен заем од 400,000 УСД). Заемите за проекти за ОИЕ ќе поддржат финансирање на проекти со вкупен износ до 20.0 УСД милиони. Во текот на шестте години приходите од каматите (и провизиите) приближно ќе изнесуваат 650,000 САД

¹ Повисоките заеми ќе има приоритет при залог на средствата за проектот. Деталите околу безбедносната структура на зделките ќе бараат понатамошно структурирање.

при каматна стапка од 10%. Заемите ќе имаат одложен период на отплата на главнината за заемот (грејс период) од три години со седумгодишна амортизација. Такашто последниот потпишан заем во 5-та година од делувањето на проектот ќе биде исплатен во 15-та година.

Исто така, се очекува дека еден заем нема да биде исплатен. Темелено на овие претпоставки, фондот ќе има готовински биланс од 440,000 УСД на крајот на петгодишниот проектен период. Земјаќи ги предвид тековните трошоци за управување, приходите од каматите и исплатите на главнината на заемите, готовинскиот биланс на крајот на 15-та година ќе биде 2.1 УСД милиони.

Кредитната линија ќе може да дава заеми за проекти за енергетска ефикасност во оние случаи кога периодот на повраток на средствата е подолг од шест години и во случаите кога не се користи кредитна гаранција. Просечната сума на проектите се проценува на 400,000 УСД, каде 12.5% од капиталот ќе биде обезбеден преку кредитната линија (50,000 УСД по проект). Ќе важат истите услови за заем како и кај проектите за ОИЕ. Фондот ќе обезбеди вкупен износ од 500,000 УСД во заеми за вкупно 10 проекти. Вкупно ќе бидат финансирани 4.0 милиони УСД. Вкупните приходи од камати, провизии и трошоци ги сочинуваат заемите за енергетска ефикасност.

1.4 Активности за спроведување на проектот

1.4.1 Агенции спроведувачи на проектните компоненти

Проектот ќе го спроведуваат три агенции, и тоа Агенцијата за енергетика (АЕ), МЕПСО (Македонски систем оператор за пренос на електрична енергија), и Македонската банка за поддршка на развојот (МБПР).

Агенцијата за енергетика ќе има улога на агенција-спроведувач како институција задолжена за спроведување на Пазарната компонента, но исто така ќе биде задолжена и за секојдневна координација со другите агенции кои го спроведуваат проектот. Агенцијата, наменски, ќе формира Проектна единица за спроведување на проектот за одржлива енергија (SEU) со конкретни задачи за реализација на ГЕФ проектот. SEU ќе биде одговорна за имплементација на Пазарната рамка и ќе управува со Советодавното тело за проектен развој(PDAF).

МБПР ќе има улога на агенција-спроведувач на инвестициската компонента. SEFF ќе биде програма во рамки на МБПР и кадрите наменети за истата ќе бидат избрани од редовите на МБПР; МБПР ќе има улога на управувач со гарантниот фонд и кредитната линија. Како развојно ориентирана организација која има улога на посредник помеѓу меѓународните донатори и ФИ-и, МБПР има единствена позиција на пазарот што може да претставува предност во привлекување на локални инвестиции во проекти за ЕЕ и ОИЕ.

МЕПСО ќе има улога на агенција-спроведувач на ЕСКО компонентата и ќе обезбеди кадар, инфраструктура и управувачки капацитет за ЕСКО. Со цел да заживее оваа компонента, ЕСКО треба да биде основана како правно лице во Република Македонија.

2 ПАЗАРНАТА КОМПОНЕНТА

2.1 Вовед

АЕ (Агенција за енергетика) е правно тело основано согласно со делот во Законот за основање на АЕ (Службен весник, број 62, јули 2005). АЕ ќе управува со финансиските ресурси за реализација на Пазарната компонента кои Република Македонија ги доби во вид на грант од Глобалниот еколошки фонд (ГЕФ) преку Меѓународната банка за обнова и развој (IBRD).

АЕ, освен што реализира активности пропишани со закон, исто така ќе насочи напори за олеснување на инвестирањето во проекти од енергетска ефикасност (ЕЕ) и обновливи извори на енергија (ОИЕ) и во промоција на развој на работен пазар за ЕЕ на територија на Македонија. За оваа цел, АЕ ја поддржува идентификацијата и развојот на остварливи проекти за ЕЕ & ОИЕ.

2.2 Опис на компонентата

Пазарната компонента се состои од следните компоненти:

- (i) Јакнење на стратешки/законодавни/институционални капацитети
- (ii) Јакнење на технички/советодавни капацитети
- (iii) Мониторинг, зголемување на информираноста за проектните активности кај заинтересираните страни и администрирање

2.2.1 Јакнење на стратешки/законодавни/институционални капацитети

Оваа поткомпонента се состои од техничка помош насочена кон помош на Владата во дизајнирање и спроведување на политики и подзаконски акти за вклучување на ОИЕ во електроенергетскиот сектор. Исто така, поткомпонентата ќе вклучува поддршка на Македонски систем оператор за пренос на електрична енергија (МЕПСО), Регулаторната комисија за енергетика и владините тела со цел да се забрза процесот на одобрувања и реализација. Понатаму, техничката помош предвидува правна и техничка помош и совети за институции и владини тела вклучени во процесот на создавање на регулаторната рамка за овој сектор. Јакнењето на капацитетите во рамките на самите институции, исто така, ќе биде потребно за примена на новите регулативи и систем.

2.2.2 Јакнење на технички/советодавни капацитети

Оваа поткомпонента ќе се фокусира на поддршка во проектен развој и проектни инвестиции. Поддршката за проектен развој ќе се насочи кон развој на одржлива база на податоци за идентификувани потенцијални проекти кои ќе обезбедат прилив на договори за SEEF. Ова ќе биде овозможено со создавање на **Советодавно тело за развој на проекти (PDAF)** кое ќе стави на располагање информации и know-how знаење за развој на проекти од страна на инвеститори од приватниот сектор и добавувачи на опрема. Намерата е да се понудат напатствија за „најдобри примери за проекти“ на национално ниво со цел да се минимизираат можности за проекти во кои развивачите „ќе трошат време да измислат нешто што е веќе направено“. Оваа компонента ќе вклучува и развој на стратегија за работење со заинтересираните страни која ќе овозможи ставовите на истите да бидат вклучени во раната фаза на развој на конкретни проекти.

2.2.3 Мониторинг, зголемување на информираноста за проектните активности кај заинтересираните страни и администрирање

Поткомпонентата мониторинг, евалуација и зголемување на информираноста за проектните активности кај заинтересираните страни е земена предвид, заедно со финансиската поддршка за спроведување (администрирање) на проектот.

АЕ ќе има улога на извршна институција пред СБ за мониторинг на проектот. Исто така, АЕ ќе пружа техничка поддршка за активностите на СБ.

2.3 Принципи на работење

Овие ГЕФ принципи беа земени предвид при дизајнирањето на Пазарната компонента (ПК/ MFC), чие спроведување се темели на следните принципи:

- 1. Проектот треба да биде инвестиционо ориентиран.** Со други зборови, програмата треба да го унапреди пазарот на повисоко ниво од проектираното во подготвителните студии, водејќи кон капитални инвестиции од страна на развивачот/предлагачот или енергетскиот корисник.
- 2. Пазарната компонента (ПК) треба да стимулира инвестирање во проекти за ОИЕ и ЕЕ,** преку давање помош за развивачите и инвеститорите на проекти за ОИЕ и ЕЕ. Но, ПК не смее да превзема или склучува договори во ниту еден од стадиумите во процесот на проектен развој бидејќи нема да биде погодно да го направи истото.
- 3. Треба да дозволи развој и тестирање на разни деловни модели на проекти за ЕЕ и ОИЕ.** Ова значи дека преку ПК, Проектот треба да биде отворен за пружање поддршка на разни типови на пазарни чинители со цел да оформува проекти на начин кој ќе се покаже како најдобар.
- 4. Корисниците на проектната помош треба за бидат кредитоспособни.** Во практични услови, ова би значело дека тие истовремено треба да бидат расположени за инвестирање и да можат да се задолжуваат. Инвеститорите или сопствениците на објектите во кои се изведуваат проектите (за проекти за ЕЕ) за секој проект, одделно, потребно е да бидат кредитоспособни.
- 5. Проектите кои користат проверена/докажана технологија, технички силно издржана (со низок технолошки ризик), а воедно и со потенцијал за повеќекратна примена во Македонија треба да имаат предност.** Поддршката, воглавно, не треба да се насочува кон нови, непроверени или ризични технологии, итн. Иако некои проекти ќе бидат новина во Македонија, тие треба да користат технологија која е веќе докажана на друго место.
- 6. ПК треба да биде флексибилна со цел да се справи со пазарните промени.**
- 7. MFC не треба да обесхрабрува конкурентност помеѓу развивачите на проекти за ОИЕ/ЕЕ и услужните компании.** Таму каде е можно, треба да ја поттикне конкурентноста помеѓу развивачите на проекти и услужните компании со цел да се развие пазарот. Од друга страна, Проектот не треба да се натпреварува или да заменува на пазарот ниту еден пазарен чинител.
- 8. ПК, и другите компоненти, не треба да го нарушуваат пазарот со, на пример, едноставно скратување на периодите на отплата.** Целта на ГЕФ иницијативата е да се отстранат пречките, а не да се влијае на пазарните услови. Иако можеби има простор за мали финансиски стимулации во почетниот период, тие сами по себе нема да стимулираат одржлив пазар за инвестиции во проекти за ОИЕ и ЕЕ.

Создавањето на неограничена зависност од помошта што ја нуди програмата треба да се избегне.

9. **ПК треба да охрабрува претприемничко однесување:** За да се осигури одржлив развој на ЕЕ/ ОИЕ, потребно е да се охрабрува претприемнички дух кај развивачите на проекти и инвеститорите такашто тие ќе бидат во можност подобро да ги разберат ризиците за проектите за ОИЕ и ЕЕ и на тој начин да развијат поголема способност за донесување на одлуки.
10. **Проектот треба да се заложува за максимизирање на енергетските и еколошките придобивки преку оптимална и ефикасна употреба на ГЕФ фондовите и преку привлекување дополнителни финансиски средства од други извори.**
11. **ПК мора да биде непристрасна и независна во поглед на сите корисници на енергија, инвеститори, производители на опрема, и даватели на услуги и добавувачи на опрема.**
12. **ПК мора да користи отворен и транспарентен систем за пристап до сите формите за Техничка и финансиска поддршка.** Сите активности и оценки/одлуки треба да се темелат на претходно утврдени критериуми и процедури. Публицитетот околу проектните активности и одлуки, вклучувајќи ги и критериумите и процедурите коишто се применети за донесување на истите, претставуваат важно средство за осигурување на транспарентност во работењето.
13. **ПК треба да биде отчетна:** Системот за отчетност треба да се темели на принципот дека активностите и буџетот се прават врз основа на одобрен „Годишен план“ и специфични одобренија онаму каде што има потреба од нив, како и на систематски проверки, биланси и извештаи со цел да се овозможи мониторинг, контрола и оценка на активностите. Годишниот план се одобрува од страна на АЕ и служи како почетна референца за развој на Проектниот годишен план.

2.4 Активности за спроведување на проектот

2.4.1 Агенција - спроведувач на пазарната компонентата

Агенцијата за енергетика (АЕ) ќе претставува агенцијата задолжена за спроведување за Пазарната компонента. Во таа смисла, главните цели на АЕ се олеснување инвестиции во секторите за ЕЕ & ОИЕ и промоција на пазарниот развој за ЕЕ и ОИЕ во Македонија. АЕ ќе ги постигне овие цели преку поддршка во развојот на: поволно опкружување во насока на развој на одржлив пазар за ЕЕ и ОИЕ, институционален капацитет како и потребни финансиски механизми. Изворите на средства што ќе ги користи АЕ за своите активности ќе бидат обезбедени од грантот од ГЕФ, кофинансирање од македонската Влада, како и други донатори.

АЕ ќе подготви програма за јавно информирање. АЕ мора да развие и реализира интензивна маркетинг и кампања за јавно информирање за АЕ и да го процени нејзиното влијание за зголемување на свеста кај јавноста за придобивките од проектите за ЕЕ/ ОИЕ. За заинтересираните страни (чинителите) ќе организира работилници и конференции каде ќе врши обука и ќе шири на информации во врска со проценка и реализација на проекти за ЕЕ/ ОИЕ, запознавање со нови технологии за ЕЕ/ ОИЕ, економијата на проектите за ЕЕ/ ОИЕ, придобивки ЕЕ/ОЕ, и проектно финансирање на ЕЕ/ ОИЕ. Во рамки на програмата за јавно информирање ќе се организираат изложбени манифестации на кои ќе се демонстрираат безбедно и чисто затоплување (кои не ја

загадуваат животната средина) и опрема и технологии за енергетска ефикасност. Програмата за јавно информирање ќе биде предмет на годишна ревизија во однос на резултатите од реализацијата на истата во изминатата година. За одржливо спроведување на општите информативни кампањи и програмите за јавно информирање, АЕ може за ангажира организација на која и се специјалност овој тип на услуги.

- Понатаму, АЕ може да земе предвид развој на сеопфатна Интегрирана база на податоци и придружен широко пристапен Географско-информациски систем (GIS) којшто ќе содржи сеопфатни информации за расположливоста на изворите на обновлива енергија (хидро, ветер, сончева, биомаса, геотермална), повеќегодишни податоци од следење на ветерните, хидро и сончевите ресурси, оптимална шема за искористување на потенцијалот за хидроенергијата, потребната транспортна, енергетска и друга инфраструктура, како и социо-економски податоци. На овој начин ќе им се овозможи брз и лесен пристап на проектните развивачи за препознавање на можностите за инвестиции, подготовка на студии за изводливост на проекти и следење на потенцијалите за проекти за обновливи извори на енергија.
- Креирањето на вебстраница и веб портал на АЕ ќе обезбедат пристап до Интегрираната база на податоци и GIS-от, ќе содржат информации за македонскиот енергетски сектор, неговите главни цели и структура, легислативата за енергетскиот сектор, правила и правилници, процедури за добивање неопходни лиценци, дозволи, и други потребни документи;

Кадрите во АЕ треба да земат предвид посета на обуки на поле на проектно управување, правење нацрти и проценки за инвестициони проекти, користење на современи технологии, проблематика во домен на заштита на животната средина, итн. АЕ ќе состави план за обуки и ќе го поднесе до Управниот комитет на одобрување.

2.4.1. Проектна единица за спроведување на проектот за одржлива енергија (SEU)

Проектната единица за спроведување на проектот за одржлива енергија (SEU) ќе биде формирана во рамки на АЕ. Основен приоритет на SEU ќе биде управувањето со проектот. Водечките принципи на работење на SEU во првите години на делувањето ќе бидат следните:

- Зајакнување на капацитите на тимот;
- Реализација на работни обврски согласно поставените цели во Годишниот работен план;
- Проактивно идентификување на проекти погодни за ЕЕ/ОИЕ финансирање;
- Флексибилен пристап во оформување на различни финансиски шеми кои ќе се прилагодат на поединостите на проектот и проактивно ќе се прилагодат на пазарните промени;
- Соодветно/правично распределување на ризикот помеѓу партнерите;
- Формирање на цврсти партнерства со другите клучни пазарни чинители како што се финансиските институции (ФИ), ЕСКО компаниите и развивачите на проекти;
- Професионален пристап кон управување со портфолиото одржувајќи соодветна рамнотежа помеѓу повеќеслојноста на услугите и профитабилноста;
- Блиска соработка со Развивачите на проекти и другите учесници на пазарот со цел да се унапредат нивните технички капацитети и знаење за проектите за ЕЕ/ОИЕ;

- Селекција и препораки до АЕ за избор на надворешни консултанти (согласно напатствијата на СБ) и подизведувачи, координација и оценка на нивната работа.

Во почетните години SEU ќе ги сочинува мал професионален тим од пет експерти, како што е посочено подолу во текстот:

- Раководителот на SEU ќе ги извршува репрезентативните и административните функции и обврски за SEU,
- Еден експерт за енергетски политики,
- Два експерта за одржлива енергија за ЕЕ/ ОИЕ,
- Еден финансиски експерт.

По некое време, дополнителни клучни експерти ќе можат да се приклучат кон тимот врз основа на формален предлог подготвен од страна на SEU и поднесен за одобрување од страна на АЕ. Овој формален предлог треба да содржи образложение за потребата од дополнителни експерти, детали за нивните задачи и обврски и опис на сите потребни квалификации и вештини. Доколку е потребно, АЕ или SEU може за ангажираат квалификуван административен асистент.

Како што е опишано погоре, SEU ќе ја сочинува кадар од внимателно одбрани јавни службеници. Покрај нивните општи квалификации и образование, многу е важно експертите да имаат практично работно искуство во нивниот домен и добро познавање за пазарот. Тимот треба да поседува одлични комуникациски вештини и да го користи англискиот јазик на професионално ниво (обврзно), а искуството со програми и процедури на ЕУ, СБ, УСАИД ќе се смета за голема предност.

Понатаму, SEU треба за обезбеди повремена поддршка од:

- Законодавниот оддел во МЗЕ, и
- Сметководствениот оддел во МЗЕ.

2.4.1.2 Советодавно тело за проектен развој - PDAF

Цели на PDAF

Советодавното тело за проектен развој (PDAF) во коешто ќе членуваат воглавно надворешни консултанти, ангажирани од страна на АЕ/SEU (согласно процедурите за набавки на СБ) ќе биде одговорно за активности реализирани од надворешни лица/фирми во врска со Пазарната компонента, и тоа од стадиум на идентификување на проект, па се до негова подготовка. ЕА/SEU, преку PDAF ќе промовираат и олеснуваат инвестиции за Енергетска ефикасност и Обновливи извори на енергија во Република Македонија во рамки на Проектот, со обезбедување на техничка и финансиска поддршка за развивачите на проекти во доменот на подготовка на проекти.

Како што укажува и називот, „Советодавно тело за проектен развој“, главната улога на PDAF е да им помогне на проектните развивачи (претпријатија или група поединци) во Македонија да развијат и инвестираат во проекти за енергетска ефикасност (ЕЕ) и обновлива енергија(ОИЕ).

Обука, информации и совети ќе им бидат обезбедени на потенцијалните проектни развивачи, даватели на технички и финансиски услуги и инвеститори, придружени со маркетиншки и промотивни активности, и доколку е соодветно, финансиски поддршка и стимулации со особена цел да се стимулира пазарот во првите години.

Поконкретно, PDAF (под надзор на SEU) ќе има клучна улога во промоција на ЕЕ/ ОИЕ развој во земјата, преку:

- Активно идентификување, развој, оформување и оценка на проекти за ЕЕ/ ОИЕ кои ги исполнуваат условите за финансирање преку изготвување на пазарни истражувања и меѓусебно делување со заинтересираните страни, развој/осовременување на добро избалансирана планска листа на остварливи проекти за ЕЕ/ ОИЕ и водење евиденција за напредокот во спроведувањето и постигнатите резултати на проектите;
- Помош за Развивачите на ЕЕ/ОИЕ проекти за подготвување на профитабилни проекти;
- Изведување на проценки за индивидуални ЕЕ/ОИЕ проекти кои ги исполнуваат условите за финансирање преку спроведување на сеопфатна анализа на проектот со цел да се проценат економската, финансиската, техничката и еколошката оправданост и остварливост на предложените проекти за ЕЕ/ ОИЕ и можноста за здружување на проекти со цел да се намалат трансакциските трошоци кои се однесуваат за многу мали проекти;
- Обезбедување на сеопфатна проценка на ризикот за потенцијални проекти за ЕЕ/ ОИЕ вклучувајќи и предлози за намалување на ризикот или поделба на истиот;
- Изготвување на Извештаи за целосна проектна остварливост и извештаи за кредитна проценка;
- Доставување на предлози до SEU за амандмани кон проектната документација и други релевантни процедури со цел да се одржи чекор со промените на пазарните прилики и да се излезе пресрет на ЕЕ/ ОИЕ проектните поединости/специфики;
- Пружање на помош на Проектните развивачи во врска со потребната документација и финалниот изглед на проектите за ЕЕ/ ОИЕ;
- Постапување по барањата за конкретни проектни документации како што е пропишано во ОМ;
- Проверки со цел да се осигури дека проектната документација е во согласност со стандардните барања и критериуми за исполнување на условите на АЕ;
- Развивање и структурирање на потенцијали/шеми за кофинансирање со цел да се излезе пресрет на поединостите во конкретните проекти како и да се земат предвид прашањата околу ризикот помеѓу партнерите;
- Дизајнирање, имплементација и мониторинг на шеми за техничка и финансиска помош за подготовка на проекти за ЕЕ/ ОИЕ
- Маркетинг и ширење на информации за проектните активности кај потенцијалните кофинансиери, инвеститори во проекти за ЕЕ/ ОИЕ и крајни корисници;
- Промоција и олеснување на развојот на алтернативни финансиски механизми за инвестиции во ЕЕ/ ОИЕ, како што е воспоставување на активни дијалози со ЕСКО компаниите и други ентитети специјализирани за ЕЕ;
- Организација на обука за кадрите на SEU, енергетски контролори, банки итн., за развој на проекти за одржлива енергија, проценка на инвестиции и финансиски техники;
- Поддршка на АЕ и МЗЕ со цел промовирање на ЕЕ/ ОИЕ и спроведувањето на Проектот;

- Превземање на битни активности во насока на ЕЕ/ ОИЕ, а финансиски потпомогнати од ГЕФ и други меѓународни или локални донатори.

Консултанти за PDAF

Во почетокот, како консултанти во PDAF ќе бидат ангажирани три клучни експерти:

- Водач на тимот и експерт за одржлива енергија
- Финансов експерт
- Помлад технички експерт

Во зависност од потребата за дополнителни клучни експерти и финансиските можности, SEU може да одлучи да го зголеми (или намали) нивниот број, врз основа на целосно образложен предлог од страна на PDAF. Услови за проектен ангажман (ToR) треба да бидат подготвени за секој експерт кој дополнително ќе се ангажира.

Експертскиот тим е група од лица со разнолико едукативно и професионално искуство и искуство во развој на финансиски издржани проекти за ЕЕ/ ОИЕ. Референтните домени на експертиза за овие консултанти се следните:

- Финансов и кредитен аналитичар: анализа за финансова оправданост, проценка за кредитен ризик; развој на бизнис план; стратешко-деловна оценка; финансиско моделирање; управување во ризици; проектно-финансиско структурирање; подготовка на профитабилни проектни решенија; мониторинг на отплата и процедури за наплата;
- Финансов експерт за проекти: развој на проект и финансии; финансиско поставување на инвестициони проекти; финансиска анализа; обезбедување на финансирање и комуникација со ФИ; развој на шеми за кофинансирање; одредување на цени на финансиски производи; структурирање на безбедносен пакет; подготовка на профитабилни проектни решенија;
- Технички експерт за ЕЕ/ ОИЕ: технолошки аспекти на проекти за ЕЕ; енергетско-штедливи технологии; развој и оценување на потенцијали за заштеда на енергија за проекти за ОИЕ; технички проверки и анализи; проценка и подготовка на студии за техничка изводливост на проекти; Енергетски контроли на локација; деловни модели за ЕСКО;
- Технички експерт за ЕЕ/ ОИЕ со искуство во заштита на животна средина: технички аспекти на спроведување на проекти за ЕЕ; техничка анализа; методолошка анализа и практични аспекти на анализата и проценката на влијанијата врз животната средина; подготовка на студии за техничка изводливост; методологии за пресметка на енергетски заштеди кои водат кон намалена емисија на СГ.

Од најголема важност е ангажираните експерти, особено Водачот на тимот, да има зад себе искуствена комбинација во повеќе од едно од наведените полиња на експертиза.

Техничката помош и другите активности на PDAF може да бидат реализирани од страна на специјализирани експерти и професионалци анагажирани на краток рок во согласност со Процедурите за набавки на Светската банка.

Понатаму, на PDAF ќе му биде потребна следната помош од АЕ:

- Секретарска помош. Оваа помош може да ја обезбеди организацијата домаќин(на пример: АЕ) или трошоците за истата ќе бидат вкalkулирани во хонорарот за консултантот.

- ИТ поддршка (веб страница, бази на податоци итн.).

2.5 Административни работи и процедури за спроведување на компонентата

2.5.1 Техничка поддршка за подготовка на проекти

Техничката поддршка за подготовка на проекти е една од главните цели на Пазарната компонента. АЕ/SEU, кога ќе обезбедуваат техничка и/или финансиска помош на потенцијалните инвеститори треба да се придржуваат кон Упатството за техничка и финансиска поддршка (TFS)..

2.5.1.1 Опис на активност

Обезбедувањето на Техничка поддршка за идентификација и подготовка на проекти е една од најважните активности на пазарната компонента. Таа вклучува поддршка во рана фаза на развој на проектите т.е. првични енергетски контроли, и студии за пред-изводливост на проекти, итн.

Техничката поддршка има две нивоа на реализација:

1. **Идентификација на проекти од областа на енергетската ефикасност и обновливите извори на енергија (Ниво А):** Ова ниво претставува наједноставна форма на техничка поддршка. Таа се обезбедува преку пазарната компонента како непарична поддршка и истата е бесповратна. Поддршката вклучува енергетска контрола со ниско буџетен преглед како и кратка студија за оценка, со цел за брзо утврдување на енергетската состојба на објектот, идентификација и почетна техничко-економска оценка на проектната идеја за проекти од областа на ЕЕ и ОИЕ.
2. **Детален Енергетска контрола/ Студии за пред-изводливост на проекти (Ниво Б):** Ова ниво претставува напредно ниво на техничка поддршка. Истата се обезбедува на непарична основа, односно услугата е бесповратна, но се однесува само за комплексни проектни планови за кои се бараат дополнителни истражувања и студии со цел да ја достигнат фазата на спроведување. Техничката помош може да се заснова на почетните резултати од „Студијата за идентификација на проекти од областа на ЕЕ/ОИЕ” или на други почетни истражувања и оценувања кои се веќе извршени за конкретниот проектен објект/постројка.

2.5.1.2 Процедури за спроведување на Техничката поддршка

Техничката поддршка (А и Б нивоа) која ќе ја реализираат надворешни консултант на најмени на краток рок, на располагање е на развивачи на проекти во вид на бесповратна непарична помош.

Техничка поддршка – (Ниво Б) ќе се понуди за изведување на студии за комплексни проекти (на пример: мали хидро централи, когенеративни постројки за комбинирано производство на топлинска и електрична енергија-, обновлива енергија) за кои се потребни дополнителни истражувања (технички, за заштита на животната средина, економски) за кои инвеститорот може, дополнително, да прими финансиска поддршка за подготовка на проектната документација.

Во случај на поедноставни проекти (на пр.: проекти од областа на ЕЕ) кои може да се спроведат врз основа на детална енергетска контрола (контрола за рангирање на инвестицијата), проектниот поднесувач може да добие финансиска поддршка. Механизмите за обезбедување на финансиска поддршка се опишани во .

Одлука за тоа дали проектот ги исполнува условите за добивање бесплатна Техничка поддршка или финансиска поддршка за детална енергетска контрола ја донесува Комитетот за оценка (КО).

Техничка и финансиска поддршка ќе биде доделена на заинтересирани страни кои ќе поднесат стандардни Обрасци за барање на поддршка .

Последователно на одобрувањето на Барањето од страна на КО, активностите кои се предвидува да ги реализираат надворешни даватели на услуги, треба да се објават на тендер. Директорот на АЕ е одговорен за одобрување и потпишување на договорите за надворешни консултантски услуги. SEU ги превзема сите процедури и работа околу подготовката на договорите (Правила за конкурирање и сите други документи потребни согласно правилата на СБ дефинирани со Упатство за спроведување, Договор за грант и овој прирачник за спроведување на проектот во конечна форма), мониторинг и конечно усвојување на исходите.

Се очекува да бидат ангажирани бројни експерти на кус рок или консултантски фирми за спроведување на Техничката поддршка за проектните развивачи.

Бесплатната Техничка поддршка ќе биде исплатена од фондот на Пазарната компонента. Исплатите на консултантите на кус рок ќе се вршат во две фази. Во првата фаза т.е. по предавање на извештаите, ќе се врши исплата на мала надокнада за работата и надокнада за трошоците. Втората исплата (премија на основа на успешно завршена работа) ќе се исплати доколку проектот достигне следно ниво на подготвеност за спроведување. На пример, за проект кој бил помогнат со Техничка поддршка од Нивото –А, на консултантот ќе му се исплати премија доколку проектот добие понатамошна поддршка од АЕ преку активностите на PDAF (Ниво – Б) или Финансиска поддршка за развој на проектна документација. За проекти кои веќе добиле Техничка поддршка од Ниво-Б, следното ниво е или барање за поддршка од SEFF (Финансиски услуги за енергетски проекти) или барање за понатамошна Финансиска поддршка (FS) за проектен развој.

Премија му се исплаќа на консултантот само доколку истиот обезбеди доказ за успехот на проектот т.е. постигнато следно ниво на проектен развој во рамки на Проектните циклуси на ГЕФ, а одобрени од Комитетот за оценка (КО).

Исто така, КО ги оценува и проектите кои бараат проектна финансиска поддршка од SEFF. Барањата понатаму се доставуваат до МБПР каде што услугата се реализира без надокнада. Проектите кои ќе бидат развиени со користење на Техничката и финансиската поддршка, по автоматизам ќе ги исполнат условите за стекнување на поддршка, доколку инвеститорот ги исполнува сите критериуми за SEFF понатамошно одобрување на поддршка. Раководителот на КО, во писмо до SEFF ќе потврдува дека проектот ги исполнува условите за стекнување за поддршка.

SEU ги оценува Барањата врз база на однапред изготвени критериуми за исполнување на услови и оценување . Доколку е потребно, се прави и кратка посета на терен како составен дел на процедурата за оценување.

2.5.1. Инвеститори и проекти погодни за поддршка

Целта на техничката поддршка е да го олесни развојот на оправдани проекти и инвестиции кои ќе водат кон:

- **Конкретни придобивки за заштита на животната средина**, воглавно претставени преку намалувања на емисиите на CO₂ и други штетни емисии;

- **Намалување на конвенционалната примарна енергија**, преку енергетски заштеди и зголемена енергетската ефикасност или преку искористување на обновливите извори на енергија.

Следните категории на проектни планови се погодни за примање на техничка помош:

- **Проекти од областа на ЕЕ:** Проекти кои имаат за цел зголемување на енергетската ефикасност, намалување на енергетските загуби, и воопшто проекти за рационално производство на енергија, дистрибуција и/или користење на енергија. Исто така, оваа категорија на активности вклучува:
  - Когенерација (комбинирано производство на топлинска и електрична енергија), и
  - Замена на електричната енергија која во моментот се користи за топлински цели (затоплување на простории, загревање на вода, готвење, топлински процеси) во постоечките објекти, со обновливи или конвенционални горива.
- **Проекти од областа на обновливите извори на енергија-ОИЕ:** Развој на системи и инсталации кои ќе ги користат обновливи извори за производство на енергија.
- **Замена на користењето на јагленот, нафтата и нафтените деривати со горива кои се помалку штетни за животната средина**, како што се природниот гас и течен нафтен гас (ТНГ/ЛПГ) во постоечките објекти.

Погодните проекти, односно проектите кои ги исполнуваат условите за одобрување на поддршка, ќе вклучуваат: изведување на градежните работи, инсталации и помошни системи и опрема, како што се пристапни патишта до објекти, далекуводи, енергетските мрежи и друго, кои се неопходни за функционално работење на главната инсталирана опрема.

Анексот ги содржи во детали сите можни погодни и непогодни проекти за ЕЕ/ОЕ како и погодни инвеститори за добивање на Техничка и финансиска поддршка.

2.5.2 Финансиска поддршка за подготвување на проект

2.5.2.1 Опис на поддршката

Обезбедувањето на финансиската поддршка за подготовка на проекти од областа на ЕЕ/ОИЕ е последно ниво на помош на подносителите на проекти со цел проектите да се доведат до ниво на спремност за нивно спроведување.

Финансиската поддршка за подготовка на проектната документација се обезбедува за:

- Големи и комплексни проекти (на пр.: мали хидроелектрани, когенеративни постројки, централно греење итн.) кои се веќе развиени до ниво на детални енергетска контрола или студија за пред-изводливост и за нив се потребни дополнителни истражувања, издавање и обезбедување на лиценци и дозволи, за да го достигнат нивото на проектна реализација;
- Поедноставни проекти (на пр.: повеќето од проектите од областа на ЕЕ) кои се развиени до ниво на почетна енергетска контрола и бараат детален инвестиционен преглед (преглед за рангирање на инвестицијата), технички

проект или студија за пред или целосна изводливост со цел да се достигне нивото на проектна реализација.

Финансиската поддршка се обезбедува за изработка на технички проект, студии за заштита на животната средина (доколку се релевантни), деловни планови и други документи и студии кои ќе му послужат на инвеститорот да ги добие сите потребни лиценци и дозволи, да поднесе барање за заем наменет за финансирање на проектот, што конечно ќе му овозможи целосно да биде подготвен за спроведување на проектот.

Финансиската поддршка за подготовка на проектната документација ќе се обезбедува врз основа на Неповратен грант доделен од страна на Проектната единица за спроведување на проектот за одржлива енергија (SEU).

Системот е едноставен и во неговото спроведување не се вклучени финансиските институции или другите партнери и истиот го спроведува АЕ/ SEU.

- Потенцијалниот инвеститор (Барател) го доставува барањето за неповратен грант. АЕ/ SEU финансираат до 70% од нето трошоците за подготовка на проектната документација. Инвеститорот е должен да го обезбеди остатокот од 30% вклучувајќи го и ДДВ, евентуалните трошоци за издавање на лиценци и дозволи како и банкарски провизии и камати доколку постојат. Одреден е лимит на трошоци кои може да се надоместат за подготовка на проектна документација и истиот изнесува до 5% од вкупните инвестициони трошоци на проектот.
- Активностите за подготовка на проектите се изведуваат од страна на консултанти и специјалисти кои ги исполнуваат условите за проектен ангажман и избор на консултанти според процедурите за набавки на Светската Банка. **Барателите на финансиска поддршка/ спонзорите на проектот ги потпишуваат договорите со консултантите и истите се целосно одговорни за сите договорни обврски и права во односите со нив.**

2.5.2.2 Процедури за барање на финансиска поддршка

Пред поднесување на барањето за финансиска поддршка, Барателот мора да ги има изготвено сите потребни студии, и тоа:

- За големи проекти за ЕЕ и ОИЕ потребна е детална студија за предизведливост на проектот. Таа треба да соодветствува со напатствијата за Техничка поддршка (Ниво – Б) како што се дефинирани во референтните документи. Извештајот за студијата е битен елемент на Барањето. Извештајот може да упатува на резултат од реализираната Техничка поддршка обезбедена од АЕ или резултат постигнат независно од страна на Барателот.
- За поедноставни проекти, како што се повеќето од проектите од областа на ЕЕ, потребна е првична енергетска контрола. Таа треба да соодветствува со напатствијата за Техничка поддршка (Ниво – А) како што се дефинирани во референтните документи.

Понатаму, Барањето мора да содржи и Услови за проектен ангажман на консултанти за потребната студија, како и најмалку три понуди од консултанти/професионалци (физички лица или фирми) за изготвување на конкретниот проект за кој се бара Финансиска поддршка. Консултантите треба да бидат дел од пред-квалификациската листа на потенцијални консултанти за овој тип на активности подготвена од страна на SEU. Барателот мора да го наведе избраниот консултант и да го образложи неговиот избор.

Барателот може да избере и консултант кој не се наоѓа на пред – квалификациската листа на SEU, но во тој случај треба да ги почитува процедурите за набавка на СБ по методи определени од страна на Комитетот за оценување(КО).

КО ќе го процени Барањето од технички и економски(ставајќи акцент на трошоците и приходите) аспект, од аспект на заштита на животната средина, како и организациониот капацитет на Барателот за спроведување на проектот. КО ќе процени во колкава мера трошоците за подготовка на проектот се оправдани. Постапката за оценување на Барањето од страна на КО ќе биде изведена согласно процедурите за Техничка поддршка.